

NINA OGIŃSKA-BULIK, JOLANTA CHANDUSZKO-SALSKA

Instytut Psychologii UŁ

Zachowania Typu A/B dzieci i ich rodziców

W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania problematyką zachowań Typu A/B u dzieci. Zachowania tego typu są powszechnie traktowane jako czynnik ryzyka niedokrwiennej choroby serca. Związane z nim predyspozycje psychologiczne i cechy zachowania kształtują się już w okresie dzieciństwa. Zgromadzono wiele dowodów wskazujących na to, że niektóre choroby związane z Typem A, jak np. miażdżyca czy nadciśnienie tętnicze, mogą pojawić się stosunkowo wcześnie, już w okresie dzieciństwa (Matthews, Woodall 1988). Także podobieństwo zachowań zgodnych z Wzorem A u dzieci do reakcji Typu A u dorosłych skłania do badania przyczyn, powiązań i konsekwencji tego typu zachowań już w dzieciństwie. Wydaje się także, że promowanie zdrowego stylu życia, kształtowanie nawyków zdrowotnych może być bardziej efektywne we wczesnych latach życia, zanim niekorzystne nawyki zostaną utrwalone.

Geneza zachowań Typu A/B u dzieci

Dzieci Typu A, podobnie jak osoby dorosłe o tym wzorze zachowania, przejawiają nadmierne dążenie do osiągnięć, skłonność do rywalizacji, ciągłe nastawienie na bycie lepszym (Matthews, Volkin 1981; Nay, Wagner 1990). Dzieci o tym typie zachowania wyraźnie odczuwają presję czasu i są bardziej niecierpliwe (Matthews, Volkin 1981; Spiga 1986), przejawiają większą tendencję do agresji i zachowań antyspołecznych (Corrigan, Moskowitz 1983; Murray 1986; Juczyński, Ogińska-Bulik 1996; Ogińska-Bulik, Juczyński

1994), a także wyższy poziom gniewu i wrogości w porównaniu ze swoimi rówieśnikami o Typie B (Siegel 1984). Charakterystyka zachowań Typu A przedstawiona została szerzej w innym miejscu (Ogińska-Bulik 1995).

Stwierdzono, że wyraźnie określony Typ A występuje już w okresie dzieciństwa (Matthews, Krantz 1976; Vega-Lahr, Field 1986). U jego podłoża leżą – co prawda – cechy temperamentalne oraz uwarunkowania genetyczne, ale przede wszystkim jest on kształtowany przez warunki środowiskowe (Matthews, Woodal 1988; Thoresen, Patillo 1988; Glass 1977). To rodzice kształtują zachowania Typu A/B u dzieci, głównie poprzez wzbudzenie u nich dużej potrzeby osiągnięć w różnych dziedzinach. Zachęcają dzieci do podejmowania rywalizacji z rówieśnikami tak, by były lepsze, sprawniejsze, bardziej kompetentne od innych. Według Matthews (1982) wychowanie dzieci Typu A charakteryzuje się wzrastającymi wymaganiami, stałymi dezaprobującymi, karzącymi i szorstkimi metodami kontroli. Wymaga się od nich kompetencji w różnych dziedzinach i coraz lepszego działania.

Wymagania, które rodzice stawiają dziecku, są na ogół rygorystycznie egzekwowane, a ich niewłaściwa realizacja naraża dziecko na kary. Karanie poprzez wzbudzenie poczucia winy oraz porównywanie dziecka z innymi uruchamia motywację do zwiększenia rywalizacji i osiągania bardziej ambitnych celów. W ten sposób osiąganie sukcesów i przewagi nad innymi jest nie tylko realizacją wymagań rodziców, ale staje się dla dziecka sposobem utrzymania poczucia własnej wartości. Prowadzi to do internalizacji i powstania u dziecka własnego systemu wartości, zgodnego z Wzorem A (Wrześniewski 1993).

Właściwości osobowości rodziców mają wpływ na ich poczynania wychowawcze w stosunku do dzieci. Rodzice, którzy charakteryzują się zachowaniami Typu A, częściej wymagają od swoich dzieci sukcesów, częściej mobilizują je w kierunku rywalizacji z rówieśnikami (Matthews 1978). Kształtują więc u swojego potomstwa zachowania Typu A.

Wiele badań wskazuje na podobieństwo zachowań Typu A/B rodziców i ich dzieci (Keltikangas-Jarvinen 1990; Matthews, Krantz 1976; Matthews i in. 1986; Vega-Lahr, Field 1986). W badaniach Vega-Lahr i Field stwierdzono związek między zachowaniami Typu A/B rodziców, głównie matek, i ich dzieci już w wieku przedszkolnym. Uzyskane przez autorki wyniki badań wykazały pozytywną korelację między zachowaniami Typu A/B matki i dziecka ($r = 0,34$ $p < 0,05$), a przede wszystkim między niecierpliwością matki a zachowaniem dziecka zgodnym ze Wzorem A ($r = 0,32$ $p < 0,05$). Nie stwierdzono związku między globalnym Typem A ojca a stylem zachowania dziecka, ale zaznaczył się istotny związek między niecierpliwością ojca a zachowaniem dziecka według Typu A ($r = 0,55$ $p < 0,01$).

Inne badania (Sweda i in. 1986) przeprowadzone na dzieciach w wieku 4–6 lat i ich rodzicach wykazały podobne zależności. Nie stwierdzono istotnych korelacji między zachowaniami Typu A/B ojców i ich dzieci, ale zaznaczył się wpływ niecierpliwości–agresji matek na rozwój zachowań Typu A u dzieci.

W badaniach prowadzonych przez Treibera i współpracowników (1991) stwierdzono związek między wrogością rodziców a zachowaniami Typu A/B ich dzieci. Silniejszy związek wystąpił w przypadku matek; $r = 0,31$ $p < 0,05$ dla wrogości słownej; $r = 0,22$ $p < 0,05$ dla wrogości reaktywnej; dla ojców związek ten wynosił odpowiednio 0,19 i 0,17 $p < 0,05$. Uzyskane dane wskazują, że matki z wyższym poziomem wrogości wpływają na silniejsze skłonności dzieci do zachowań Typu A.

Celem podjętych badań jest sprawdzenie – czy istnieje związek między oceną zachowań Typu A/B dziecka dokonywaną przez samo dziecko a oceną tego zachowania dokonywaną przez rodziców oraz sprawdzenie – czy istnieje związek między zachowaniami Typu A/B dzieci i ich rodziców.

Na podstawie przesłanek teoretycznych, jak i zaprezentowanych danych empirycznych można postawić następujące hipotezy badawcze:

1. Istnieje pozytywna korelacja w zakresie zachowań Typu A/B dziecka pomiędzy samooceną dziecka a oceną rodziców.
2. Istnieje pozytywna korelacja między zachowaniami Typu A/B dzieci i ich rodziców.

Metoda badań

Do pomiaru zachowań Typu A/B u dzieci zastosowano dwa narzędzia. Jedno z nich to Matthews Youth Test for Health (Matthews, Angulo 1980) zaadaptowany do warunków polskich przez Ogińską-Bulik i Juczyńskiego (1996). Test zawiera 17 stwierdzeń dotyczących różnych zachowań dziecka, które na skali 5-stopniowej ocenia nauczyciel–wychowawca lub rodzic. Polska wersja tego narzędzia charakteryzuje się bardzo dobrymi parametrami psychometrycznymi. Test uzyskał wysokie współczynniki zgodności wewnętrznej: współczynnik alfa-Cronbacha wahał się w granicach 0,81–0,95, w zależności od wieku badanych dzieci; współczynnik stabilności bezwzględnej: r -Pearsona pomiędzy pomiarami dokonanymi w odstępie 2 tygodni i 6 miesięcy wynosił odpowiednio 0,89 i 0,66, co wskazuje na dużą rzetelność testu. Przeprowadzona analiza czynnikowa ($n = 268$) wyodrębniła trzy czynniki: niecierpliwość–agresję, rywalizację oraz przywództwo. Drugie narzędzie wykorzystane w badaniach to Hunter-Wolf A–B Rating Scale (Hunter i in. 1982) w polskiej adaptacji Ogińskiej-Bulik i Juczyńskiego (1996). Test ten, mający charakter narzędzia samoobserwacyjnego, zawiera 24 stwierdzenia

opisujące różne zachowania dziecka, które ono samo ocenia posługując się skalą 7-stopniową. Polska wersja tego narzędzia zawiera 17 stwierdzeń i podobnie jak test amerykański charakteryzuje się dobrymi parametrami psychometrycznymi. Rzetelność testu, określona za pomocą testu alfa-Cronbacha wynosiła 0,51 do 0,81 w zależności od wieku badanych, zaś współczynnik stabilności bezwzględnej mierzony za pomocą r-Pearsona wynosił 0,66 po 2 tygodniach i 0,54 po 6 miesiącach. W wyniku analizy czynnikowej wyłoniono następujące czynniki: niecierpliwość–agresję, pośpiech i przywództwo.

Pomiaru zachowań Typu A/B u rodziców dokonano za pomocą Kwestionariusza BWZ Wrześniewskiego (Eliasz, Wrześniewski 1988). Mierzy on pięć elementów Wzoru A, tj. potrzebę osiągnięć, tendencję do dominacji, agresywność, energię przejawianą w działaniu oraz pośpiech–niecierpliwość. Wyniki badań psychometrycznych pozwalają uznać to narzędzie za rzetelne i trafne. Badaniami objęto 48 dzieci i ich rodziców.

Tabela 1

Średnie wartości zachowań Typu A/B u dzieci w ocenie rodziców (MYTH)

Typ A/B i jego czynniki	Zachowania Typu A/B dziecka w ocenie rodziców			
	matki		ojca	
	M	s	M	s
Globalny Typ A/B				
cała grupa	54,26	13,60	56,93	11,1
dziewczeta	53,30	11,62	55,0	8,97
chłopcy	55,21	15,70	58,86	12,9
Niecierpliwość–agresja				
cała grupa	30,32	8,93	31,52	7,57
dziewczeta	29,04	7,88	29,65	6,04
chłopcy	31,61	9,88	33,39	8,56
Rywalizacja				
cała grupa	14,52	4,18	15,49	3,30
dziewczeta	14,30	4,19	14,96	3,16
chłopcy	14,74	4,25	15,91	3,43
Przywództwo				
cała grupa	9,04	2,98	9,19	2,84
dziewczeta	9,26	2,57	9,39	2,64
chłopcy	8,83	3,37	9,01	3,08

Objaśnienie: M – średnia; s – odchylenie standardowe.

Wyniki badań

Zgodność ocen rodziców w odniesieniu do Typu A/B dziecka

Wyniki badań wykazały, że nie ma różnic istotnych statystycznie między ocenami zachowań Typu A/B dziecka dokonanymi za pomocą MYTH przez oboje rodziców, co oznacza, że matka i ojciec w sposób podobny spostrzegają zachowania swojego potomka, zarówno w odniesieniu do globalnego Typu A/B, jak i jego czynników. Tabela 1 przedstawia średnie ocen zachowań globalnego Typu A/B u dzieci i poszczególnych czynników dokonane przez matkę i ojca.

Związek między oceną rodziców i samooceną dziecka w zakresie zachowań Typu A/B dziecka

Sprawdzono także – czy istnieje związek między ocenami rodziców dokonywanymi za pomocą MYTH a samooceną dziecka (H–W) w zakresie zachowań Typu A/B. Współczynniki korelacji ilustrujące ten związek przedstawia tab. 2.

Największą zgodność ocen dotyczących zachowań Typu A/B u dzieci zanotowano w przypadku ojca i matki przy ocenie stylu zachowania córek ($r = 0,71$). Umiarkowane podobieństwo w zakresie Wzoru A/B zaobserwowano także między oceną matki i samooceną córki ($r = 0,34$) oraz oceną ojca i samooceną syna ($r = 0,42$).

Obliczono również korelacje pomiędzy ocenami rodziców i samooceną dziecka w zakresie poszczególnych czynników zachowań Typu A/B u dzieci. Wyniki są przedstawione w tab. 3.

Dane zamieszczone w tab. 3 wskazują, że największa zgodność ocen między rodzicami dotyczy tendencji do przywództwa u dzieci, zwłaszcza u dziewcząt ($r = 0,83$). Nieco niższa zgodność między rodzicami przy ocenie zachowań Typu A/B swoich dzieci wystąpiła w przypadku niecierpliwości–agresji, zwłaszcza w odniesieniu do chłopców ($r = 0,73$). Najmniejszą zgodność ocen prezentują rodzice w przypadku rywalizacji dzieci, przy czym wynik istotny dotyczy jedynie dziewcząt ($r = 0,44$).

W przypadku zgodności ocen stylu życia dzieci wynikających z oceny rodziców i samooceny dzieci najsilniejszy związek zanotowano między oceną ojca i samooceną syna w przypadku przywództwa ($r = 0,70$), umiarkowany w przypadku niecierpliwości–agresji ($r = 0,46$). Zanotowano również umiarkowany związek między oceną stylu życia dziecka dokonywaną przez matkę a samooceną dziecka. Najsilniejszy związek zanotowano w zakresie

Tabela 2

Współczynniki korelacji r-Pearsona między oceną rodziców (MYTH) i samooceną dziecka (H-W) w zakresie zachowań Typu A/B

Typ A/B	r	p <
Ogółem		
matka-ojciec	0,69	0,001
ojciec-dziecko	0,37	0,01
matka-dziecko	0,17	ni
Dziewczynki		
matka-ojciec	0,71	0,001
ojciec-córka	0,17	ni
matka-córka	0,34	0,05
Chłopcy		
matka-ojciec	0,67	0,001
ojciec-syn	0,42	0,01
matka-syn	0,10	ni

Tabela 3

Współczynniki korelacji między ocenami rodziców (MYTH) a samooceną dziecka (H-W) w zakresie poszczególnych czynników zachowań Typu A/B u dzieci*

Typ A/B	Cała grupa		Dziewczęta		Chłopcy	
	r	p	r	p	r	p
Matka-ojciec						
niecierpliwość-agresja	0,65	0,001	0,49	0,01	0,73	0,001
przywództwo	0,76	0,001	0,83	0,001	0,73	0,001
rywalizacja	0,33	0,01	0,44	0,01	0,24	ni
Matka-dziecko						
niecierpliwość-agresja	0,36	0,01	0,52	0,01	0,28	ni
przywództwo	0,44	0,001	0,23	ni	0,37	0,05
Ojciec-dziecko						
niecierpliwość-agresja	0,36	0,01	0,17	ni	0,46	0,01
przywództwo	0,53	0,001	0,28	ni	0,70	0,001

* Tylko dwa czynniki okazały się wspólne dla MYTH i H-W, tj. niecierpliwość-agresja oraz przywództwo. Rywalizacja jest czynnikiem, który pojawił się tylko w MYTH, toteż dokonano sprawdzenia podobieństwa w zakresie zachowań Typu A/B u dzieci między ocenami rodziców w odniesieniu do trzech czynników, zaś w odniesieniu do relacji rodzic-dziecko do dwóch czynników.

niecierpliwości–agresji między oceną matki i samooceną córki ($r = 0,52$) oraz między oceną matki a samooceną syna w zakresie przywództwa ($r = 0,37$). Oznacza to, że im matka przypisuje córce i synowi większe skłonności do zachowań Typu A, tym w większym stopniu córka spostrzega siebie jako osobę niecierpliwą i agresywną, a syn jako osobę skłoną do przywództwa.

Podobieństwo zachowań Typu A/B rodziców i ich dzieci

W celu sprawdzenia – czy istnieje związek między zachowaniami Typu A/B dzieci i ich rodziców obliczono współczynniki korelacji między zachowaniami Typu A/B rodziców, mierzonymi za pomocą BWZ a zachowaniami Typu A/B i poszczególnymi czynnikami tych zachowań u dzieci, mierzonymi zarówno MYTH jak i H–W. Wyniki prezentuje tab. 4.

Tabela 4

Współczynniki korelacji r-Pearsona między zachowaniami Typu A/B rodziców i ich dzieci

Zachowania Typu A/B	r	p <
Globalny Typ A/B		
wzór zachowania matki i dziecka (MYTH-m)	0,28	0,05
wzór zachowania matki i dziecka (H–W)	0,29	0,05
Niecierpliwość–agresja		
matka–dziecko (MYTH-m)	0,33	0,01
matka–dziecko (H–W)	0,24	0,05
ojciec–dziecko (MYTH-o)	0,26	0,05
ojciec–dziecko (H–W)	0,28	0,05
Pośpiech		
matka–dziecko (H–W)	0,26	0,05

Wyniki przedstawione w tab. 4 wskazują na słabą korelację między zachowaniami Typu A/B rodziców i ich dzieci. Związek ten dotyczy przede wszystkim stylu zachowania matki i dziecka. Uzyskane wyniki wskazują, że im większe nasilenie zachowań Typu A u matek, tym większa skłonność córek do tego typu zachowań, a przede wszystkim do okazywania niecierpliwości–agresji oraz pośpiechu. Wpływ stylu życia ojca na kształtowanie się podobnego stylu życia dziecka ujawnił się tylko w przypadku niecierpliwości–agresji.

Ponieważ związek między zachowaniami Typu A/B rodziców i ich dzieci okazał się raczej słaby, przeprowadzono dodatkową analizę z uwzględnieniem płci. Wyniki istotne statystycznie zamieszczone zostały w tab. 5.

Tabela 5

Współczynniki korelacji r-Pearsona między zachowaniami Typu A/B rodziców i ich dzieci z uwzględnieniem płci*

Zachowania Typu A/B	r	p <
Wzór zachowania matki i córki (H-W)	0,51	0,01
Wzór zachowania matki i syna (MYTH-m)	0,32	0,05
Wzór zachowania ojca i córki (MYTH-m)	-0,39	0,05
Wzór zachowania ojca i syna (MYTH-o)	0,49	0,01
Wzór zachowania ojca i syna (H-W)	0,38	0,05
Niecierpliwość-agresja		
matka-córka (H-W)	0,32	0,05
matka-syn (MYTH-m)	0,35	0,05
ojciec-córka (MYTH-m)	-0,32	0,05
ojciec-syn (MYTH-o)	0,52	0,01
ojciec-syn (H-W)	0,47	0,01
Rywalizacja		
ojciec-córka (MYTH-m)	-0,32	0,05
ojciec-córka (MYTH-o)	-0,42	0,05
ojciec-syn (MYTH-o)	0,42	0,01
Przywództwo		
ojciec-córka (MYTH-m)	-0,32	0,05
ojciec-córka (MYTH-o)	-0,52	0,01
ojciec-córka (H-W)	0,46	0,01

* MYTH-m oznacza ocenę zachowania dziecka dokonywaną przez matkę, MYTH-o – ocenę dokonywaną przez ojca.

Jak wskazuje tab. 5, dość silny związek zanotowano między zachowaniami Typu A/B matki i córki oraz ojca i syna, co oznacza, że im większe nasilenie zachowań Typu A u rodzica, tym większa skłonność do takich zachowań u potomka tej samej płci. Szczególny wpływ zachowań Typu A rodziców odnosi się do niecierpliwości-agresji u dzieci. Im większe nasilenie zachowań Typu A u matek, tym większa niecierpliwość-agresja u dzieci zarówno synów, jak i córek. Natomiast im większe nasilenie tego typu zachowań u ojca, tym większa niecierpliwość-agresja u syna. Zaobserwowano także ujemną korelację między zachowaniami Typu A/B ojca i córki zarówno w odniesieniu do globalnego Wzoru zachowania, jak i poszczególnych czynników. Oznacza to, że im większe nasilenie zachowań Typu A u ojca, tym mniejsza skłonność do takich zachowań u córek.

Podsumowanie

Uzyskane wyniki badań wskazują na dużą zgodność ocen zachowań Typu A/B u dzieci dokonywanych przez rodziców, co oznacza, że matka i ojciec w podobny sposób spostrzegają zachowania swojego dziecka zarówno w przypadku globalnego Wzoru zachowania, jak i poszczególnych jego czynników, a przede wszystkim w zakresie przywództwa. Jest to potwierdzeniem wyników prezentowanych w literaturze; np. Hunter (1982) podkreśla, że rodzice wykazują wyższe stopnie zgodności ocen zachowania własnych dzieci w porównaniu z innymi obserwatorami.

Wyniki badań potwierdziły hipotezę dotyczącą związku ocen rodziców i samooceny dziecka w zakresie zachowań Typu A/B u dzieci, przy czym podobieństwo to związane jest z płcią. Ojciec prezentuje ocenę stylu życia dziecka zgodną z samooceną syna, a matka z samooceną córki. Wyniki badań ujawniły więc tendencję do przypisywania wyższego nasilenia wzoru zachowania A u dziecka, którego płeć jest zgodna z płcią rodzica dokonującego oceny zachowania.

Wyniki badań wykazały także korelację pomiędzy zachowaniami Typu A/B rodziców i ich dzieci, potwierdzając postawioną w części teoretycznej hipotezę. Wzór zachowania dziecka zależy przede wszystkim od Wzoru zachowania przejawianego przez matkę, przy czym związek ten jest raczej słaby. Matki charakteryzujące się dużym nasileniem zachowań Typu A przypisują swoim dzieciom podobne cechy zachowań, a przede wszystkim niecierpliwość–agresję. Ojcowie Typu A ujawniają skłonność do oceny swoich dzieci również jako niecierpliwych i agresywnych. Silniejszy związek między zachowaniami Typu A/B rodziców i ich dzieci wystąpił po uwzględnieniu płci.

Córki matek Typu A charakteryzują się tendencją do takich samych zachowań, a szczególnie skłonnością do niecierpliwości i agresji. Synowie ojców Typu A wykazują zgodny z rodzicem wzór zachowania, a przede wszystkim wykazują skłonność do niecierpliwości, agresji i rywalizacji.

Zaprezentowane wyniki wskazują więc na wyraźny wpływ rodzica Typu A na kształtowanie podobnych zachowań u potomka tej samej płci. Obserwuje się także odwrotną tendencję w przypadku ojców Typu A i ich córek. Oznacza to, że ojcowie Typu A spostrzegają swoje córki jako przejawiające raczej tendencje do zachowań Typu B.

Bibliografia

- Corrigan S. A., Moskowitz D. S. (1993), *Type A Behavior in Preschool Children: Construct Validation Evidence for the MYTH*, „Child Development”, **54**, 1513–1521
- Eliasz A., Wrześniewski K. (1988), *Ryzyko chorób psychosomatycznych: środowisko i temperament a Wzór zachowania A*, PAN, Wrocław
- Hunter S., Wolf T. M., Sklov M. C., Webber L. S., Watson R. M., Berenson G. S. (1982), *Type A Behavior Pattern and Cardiovascular Risk Factor Variables in Children and Adolescents: The Bogalusa Heart Study*, „Journal of Chronic Disease”, **36**, 613–621
- Glass D. C. (1977), *Behavior Pattern, Stress and Coronary Disease*, Hillsdale: Lawrence Erlbaum
- Juczyński Z., Ogińska-Bulik N. (1996), *Zachowania Typu A/B u dzieci i młodzieży*, [w:] *Medycyna psychosomatyczna i psychologia chorego somatycznie wobec zagrożenia i wyzwań cywilizacyjnych współczesnego świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 41–46
- Matthews K. (1978), *Assessment and Developmental Antecedents of Pattern: A Behavior in Children*, [w:] T. M. Dembroski, S. M. Weiss, J. L. Shields, S. G. Haynes, M. Feinleb (Eds.), *Coronary-prone Behavior*, Springer, New York
- Matthews K. (1982), *Psychological Perspectives on the Type A Behavior Pattern*, „Psychological Bulletin”, **91**, 293–316
- Matthews K., Angulo J. (1980), *Measurement of the Type A Behavior Pattern in Children: Assessment of Children's Competitiveness, Impatience-anger and Agresion*, „Child Development”, **51**, 466–475
- Matthews K., Volkin J. I. (1981), *Efforts to Excel and the Type A Behavior Pattern in Children*, „Child Development”, **52**, 1283–1289
- Matthews K., Woodal K. L. (1988), *Childhood Origins of Overt Type A Behaviors and Cardiovascular Reactivity to Behavioral Stressors*, „Annals of Behavioral Medicine”, **10**, 71–77
- Murray D. M., Matthews K., Blake S. M., Prineas R. I., Gillum R. F. (1986), *Type A Behavior in Children: Demographic, Behavioral and Psychological Correlates*, „Health Psychology”, **5**, 159–169
- Nay R. E., Wagner M. K. (1990), *Behavioral and Psychological Correlates of Type A Behavior in Children and Adolescents: An Overview*, „Psychology and Health”, **4**, 147–157
- Ogińska-Bulik N., Juczyński Z. (1994), *Psychological Correlates of Type A Behavior Pattern in Children*. Third International Congress of Behavioral Medicine, Amsterdam, 6–9 July 1994, 190
- Ogińska-Bulik N., Juczyński Z. (1996), *Zachowania Typu A/B u dzieci i młodzieży*, [w:] *Medycyna psychosomatyczna i psychologia chorego somatycznie wobec zagrożenia i wyzwań cywilizacyjnych współczesnego świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 47–53
- Siegel J. M. (1984), *Anger and Cardiovascular Risk in Adolescents*, „Health Psychology”, **3**, 293–313
- Spiga R. (1986), *Social Interactions and Cardiovascular Response of Boys Exhibiting the Coronary-prone Behavior Pattern*, „Journal of Pediatric Psychology”, **11**, 59–69
- Sweda M., Sines-Jacob O., Lauer R. M., Clarke W. R. (1986), *Familial Aggregation of Type A Behavior Pattern*, „Journal of Behavioral Medicine”, **9**, 23–32
- Thoresen C. E., Pattillo J. R. (1988), *Exploring the Type A Behavior Pattern in Children and Adolescents*, [w:] B. K. Houston, C. R. Snyder (Eds.), *Type A Behavior Pattern: Research, Theory and Intervention*, Willey, New York

- Treiber F. A., Mabe A., Riley W. T., Mc Duffie M., Strong W. B., Levy M. (1991), *Children's Type A Behavior: The Role of Parental Hostility and Family History of Cardiovascular Disease*, [w:] M. J. Strube (ed.), *Type A Behavior*, Sage Publications
- Vega-Lahr N., Field T. M. (1986), *Type A Behavior in Preschool Children*, „Child Development”, **57**, 1333–1348
- Wrześniewski K. (1993), *Styl życia a zdrowie: Wzór zachowania A*, Instytut Psychologii PAN, Warszawa

NINA OGIŃSKA-BULIK, JOLANTA CHANDUSZKO-SALSKA

Type A/B behaviours in children and their parents

The aim of the study was to establish similarity between parents' Type A behaviour pattern and their children.

Matthews Youth Test for Health and Hunter-Wolf A–B Rating Scale were used to measure Type A/B behaviour in children and BWZ Questionnaire prepared by Wrześniewski to measure Type A/B behaviour in adults. 48 children and their parents participated in the study.

Data showed the similarity between Type A behaviour in children and their parents and indicate the influence of the A parent on child's behaviour, especially on a child of the same gender.

Key words: TABP, children, parents.